

Ny kryssningskaj i Visby lyft för bussturism

Juni 2016

Sveriges Bussföretag
Ett förbund inom **TRANSPORTFÖRETAGEN**

Sveriges Bussföretag

Ett förbund inom **TRANSPORTFÖRETAGEN**

Rapporten är framtagen på beställning av Sveriges Bussföretag. Författare är Yvonne Blombäck, Y Blombäck Kommunikation AB.

Stort tack riktas till Gotlands Busstrafikförening, Region Gotland, Gotlands Besöksnäring och Gotland Excursion AB för hjälp med fakta till rapporten. Tack även till alla medarbetare på Sveriges Bussföretag som bistått med kunskap under arbetets gång.

Omslagsbild: Skiss ny kryssningskaj Visby. Illustration: Gotlands Besöksnäring, Monica Frisk; Bild Turistbuss. Foto: Gotland Excursion AB

Innehåll

Ny kryssningskaj i Visby lyft för bussturism.....	1
Sammanfattning	4
Sveriges största ö med en anrik historia	5
Turismen är en livsnerv.....	6
Ny kryssningskaj nödvändig.....	7
Bussens roll för kryssningsturism	9
Nya resenärsgupper och nya besöksmål	11
Paketresor och cabotage	13
Möjligheter och utmaningar	14
Förslag att jobba vidare med	15

Sammanfattning

Gotland är Sveriges största ö. Med sin anrika kulturhistoria och sitt unika landskap är det också en stor turistmagnet. Turismen är en livsnerv för många av Gotlands fasta invånare. I nuläget är säsongen relativt kort, men med utökad kryssningskapacitet och nya besöksmål skulle säsongen kunna förlängas. Antalet kryssningsgäster beräknas, enligt Region Gotland, att öka från knappt 49 000 resenärer 2015 till 150 000 kryssningsgäster inom några få år efter att den nya kajen öppnats.

Bussresan utgör en grundpelare för kryssningsturister när fartygen angör hamnar, både i Sverige och utomlands. Förutom cykel är bussen det mest klimatsmarta färdmedlet för att ta sig till olika besöksmål. Kryssningsgästerna ska på kort tid hinna med att besöka kultur- och naturvärden, butiker och restauranger innan fartyget stävar vidare till nästa hamn. För dem är kombinationen båt och buss en förutsättning för att kunna uppleva Gotlands breda utbud av kultur och miljö.

Resebyråerna säljer hela kryssningspaket där bussresan utgör en del. Hur klarar svenska bussbolag att konkurrera mot utländska bolag som lämnar anbud med lägre priser? Är Gotland redo att klara en ökande tillströmning av stora kryssningsfartyg med fler gäster ombord? Hur förbereder Region Gotland, turistnäringen och Gotlands bussföretag sig för den kraftigt ökade besökstillströmningen? Vilka är möjligheterna och vilka är de största utmaningarna? Viktiga och intressanta frågeställningar som rapporten från Sveriges Bussföretag belyser.

Sveriges största ö med en anrik historia¹

Gotland har 80 mil kust, är 17 mil lång och 5 mil bred. Ön är Sveriges största och här bor drygt 57 200 invånare. Gotland består av en rik kalkgrund som givit öns karakteristiska raukar och vita sandstränder. Den kalkrika grunden på Gotland bildar tillsammans med ett fuktigt havsklimat en längre odlingssäsong. Klimatet har skapat goda grogrunder för växter, bland annat flera arter som normalt finns i sydligare delar av Europa. På Gotland lever också Sveriges enda vildhästar, Gotlandsruss, som betar och håller kulturmarker öppna. Ön är också känd för sina många får som liksom hästarna bidrar till ett öppet landskap, men de ger även värdefull ull och kött.

Gotland har varit bebott sedan stenåldern och det finns 42 000 kända fornlämningar på ön. Sjöfarten har alltid utgjort en viktig del av Gotland och det finns lämningar som visar att kontakter med fjärran länder fanns redan på järnåldern. Under Hansatiden var Visby en av norra Europas viktigaste handelsstäder. Visby har kända bosättningar från 700-talet och är sedan den 9 december 1995 ett av UNESCO:s världsarv.

Visby med ringmuren är ett av UNESCO:s världsarv. Foto: Monica Frisk

¹ Gotland i siffror 2015

Turismen är en livsnerv

Gotlands unika natur och kulturhistoria lockar turister från övriga Sverige, men även från andra länder. Turismen sysselsätter cirka 1400 personer på årsbasis och under sommaren ökar antalet kraftigt. Målet för Region Gotland är att förlänga turistsäsongen som idag peakar från maj till september.

Den kalkrika marken på Gotland skapar bland annat grogrund för Cikorian som växer vid Visby strand, men även för den intensiva Blåeld som växer i riklig mängd vid Holmhällar på södra Gotland. Foto: Yvonne Blombäck

Att Gotland är en ekokommun med målet att göra Gotland till ett ekologiskt hållbart samhälle till år 2025, kan bidra till att öka ekoturismen. I dagsläget deltar Gotland aktivt i nätverket Cruise Baltic, ett nätverk som består av 28 destinationer från tio länder och som gemensamt arbetar för en utveckling av Östersjön som kryssningsdestination.

Rosor och kalkstensmurar. Foto Anna Grönlund

De korta avstånden mellan kulturstäder och länder i Östersjön innebär en konkurrensfördel för Gotland, som ligger nästan lika långt från den svenska kusten som från den lettiska och många fartyg passerar ön både på inresa och utresa från andra destinationer. Utmaningen ligger i att erbjuda så attraktiva upplevelsepaket så att kryssningsfartygen väljer att komma in till hamnen. Här skulle nya koncept kopplade till ekoturism kunna vara en intressant kombination där framtiden möter det historiska kulturarvet i Hansastaden Visby.

Ny kryssningskaj nödvändig

I Östersjön har kryssningstrafiken ökat mellan 2000-2012 från 1,1 miljon till 4,2 miljoner passagerare. Det motsvarar en årlig genomsnittlig tillväxt av kryssningsbesökare med 4,7 procent. Gotland är en stor kryssningsdestination. Toppåret var 2005 med ca 150 anlöp och drygt 200 000 passagerare, därefter har antalet anlöp sjunkit och flera rederier anger bristande hamnkapacitet som orsak.² År 2015 gjordes 50 anlöp och knappt 40 000 besökare kom till Gotland med kryssningsfartyg. En minskning med 31 procent jämfört med 2014.³

Diagrammet visar förändringen av antalet kryssningsgäster till Visby hamn mellan år 2000 – 2015. Siffror till statistiken är hämtade från Cruise Baltic Review 2016.

Trenden är att större kryssningsfartyg trafikerar världshaven, liksom Östersjön. Visby hamn är i dagsläget för liten och saknar möjligheter för större fartyg som önskar anlöpa. För Gotland innebär det att man inte kunnat ta del av den ökade kryssningsturismen som skett i Östersjön som helhet. För att återupprätta Gotland och Visby som attraktiv kryssningsdestination, inleddes ett samarbete mellan Region Gotland och Copenhagen Malmö Port (CMP). En detaljplan för ny kryssningskaj antogs av regionfullmäktige 2015. Regionen finansierar och bygger nu kajen som, när den är klar 2018, enligt avtalet kommer att hyras ut till CMP.

Vid den nya kajen kommer två fartyg på 340 m vardera att kunna ligga samtidigt, vilket innebär högst 6 000 passagerare åt gången. Oftast blir det förmodligen mellan 3 000 – 4 000 passagerare åt gången. Antalet kryssningsgäster beräknas, enligt Region Gotland, att öka från 2015 års ca 40 000 resenärer till 150 000 kryssningsgäster inom några få år.

² Sweco rapport: Att angöra en kaj eller passera en ö

³ Cruise Baltic Market Review 2016

Ett ökat antal kryssningsturister innebär en möjlighet att uppnå regionens mål att hela Gotland ska leva. Men vid tillfällena då maximala 6 000 passagerare kommer iland samtidigt innebär det utmaningar med logistiken i hamnen, nya besöksmål och att ha tillräckligt antal bussar som kan transportera gästerna på bussrundturer under dagen.

En kraftigt utökad turism innebär även ökade intäkter för regionen. Försiktiga beräkningar utifrån dagens kryssningsturister pekar på att varje person omsätter ca 350 kronor iland. En ökning med 100 000 personer skulle med detta som bakgrund kunna ge en omsättningsökning på 35 miljoner kronor per år.⁴

Tidigare har kryssningsfartygen ankrat upp på redden och mindre båtar har transporterat gästerna mellan fartyg och land. Genom att passagerarna med den nya kryssningskajen själva kan gå av fartyget kan vistelsetiden öka till mellan sex och tio timmar. Det innebär också att kryssningsgäster i högre grad kan välja sina egna utflykter på ön.

Tidigare har kryssningsfartygen varit tvungna att stanna på redden och kryssningsturismen har därför minskat. Foto: Monica Frisk.

En utmaning blir att få fartygen att stanna i Visby hamn mer än några timmar. Kryssningsrederierna går mot kortare tid i hamn för att hinna med fler städer under sin rutt. EU:s nya svaveldirektiv som trädde i kraft 2015 kan dock bidra till att rederierna väljer att köra med lägre hastighet i Östersjön, där Visby hamn blir en strategisk destination på väg mellan större kryssningsstäder.

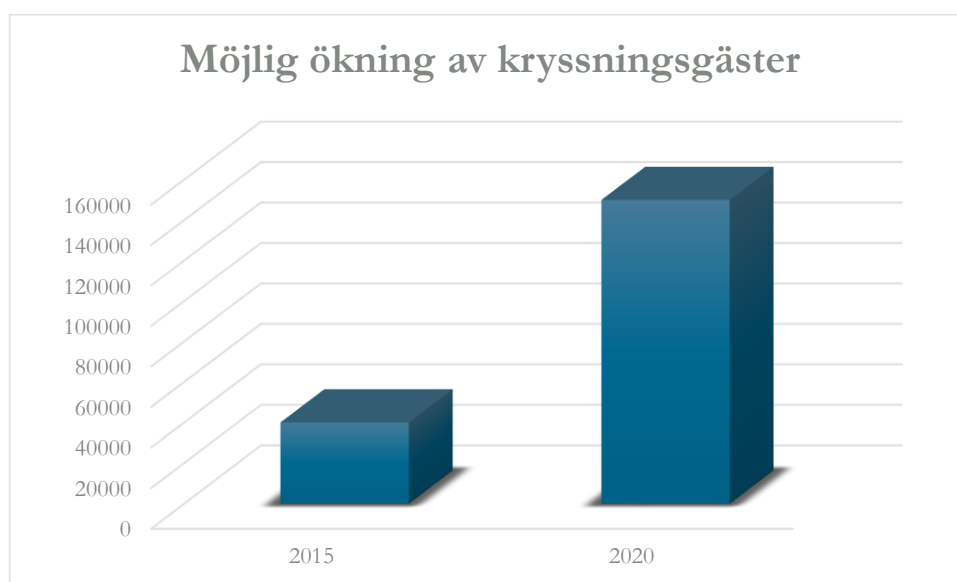
⁴ Information från Mats Jansson, Region Gotland

Bussens roll för kryssningsturism

Kryssningsturismens koncept bygger på att fartyget angör flera länder och hamnar under resan. Bussresan utgör en grundpelare för kryssningsturister när fartygen angör hamnar, både i Sverige och utomlands. Förutom cykel är bussen det mest klimatsmarta färdmedlet för att ta sig till olika besöksmål. Kryssningsgästerna ska på kort tid hinna med att besöka kultur- och naturvärden, butiker och restauranger innan fartyget stävar vidare till nästa hamn. För dem är kombinationen båt och buss en förutsättning för att kunna uppleva Gotlands breda utbud av kultur och miljö.

Omkring 34 procent av kryssningsresenärerna som anländer till Gotland åker på en beställd bussrundtur. På mindre kryssningsfartyg är det fler, på större färre. Det saknas dock statistik över kopplingen till busstrafiken, fast det är en livsavgörande kombination för turistnäringen⁵.

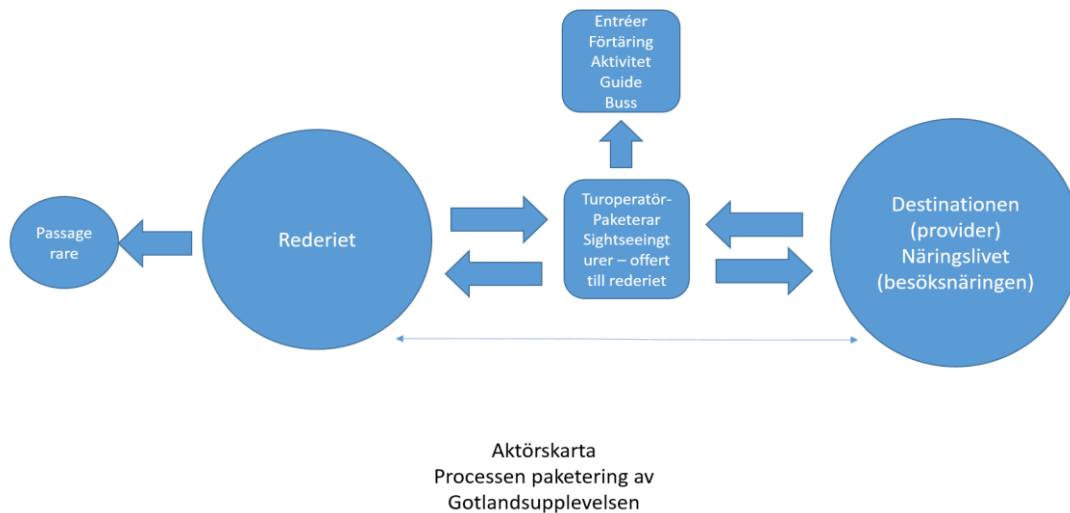
Med utgångspunkt i att 34 procent av kryssningsresenärer reser med bussrundtur samt utifrån 2015 års ca 40 000 kryssningsresenärer, innebär det ca 13 600 bussturister per år. Utökningen med nya kajen kan innebära 150 000 turister per år. Det innebär en potential om ca 50 000 bussturister per år, en ökning med cirka 73 procent. Den stora säsongen är mellan maj och september, en intensiv period för gotländska buss- och turistföretag eftersom en stor del av de svenskar som turistar Gotland under ett år också gör det denna period.

Diagrammet visar skillnaden i antal kryssningsgäster till Visby hamn år 2015 jämfört med ett önskat läge några år efter att ny kryssningskaj invigts 2018.

⁵ Intervju med Susanne Samuelsson, Gotland Excursion AB

Buss kan komma att behövas för både transferturer till centrala Visby och för dagsutflykter. Det pågår nu därför ett stort arbete kring hur kryssningstrafiken kommer att förändra Gotland. Det fungerar så att landet som säljer kryssningsresor har kontakt med ett företag per land där de tar fram offerter för färdiga paket inklusive buss, inträden med mera. Två alternativ, för 30 respektive 50 personer. Rederiet lägger sedan på mellan 150-200% till kryssningskund. Det gör att marginalerna för bussföretagen är ytterst små och många avstår från att lägga en offert.⁶

Bilden visar sambandet mellan olika aktörer vid kryssningsresor. Bilden är skapad av Monica Frisk.

Turistbuss utanför Visby ringmur. Foto: Gotland Excursion AB (Bilden är beskuren)

⁶ Intervju med Monica Frisk, vd Gotlands Besöksnäring

För gotländska bussbolag kan det ökande antalet kryssningsturister innebära ett kraftigt uppsving. Behovet av transporter till och från kryssningskajen och beställda utflyktspaket på ön skapar nya affärsmöjligheter.

Kryssningssäsongen krockar i början och slutet med skolgången och många beställningsföretag har idag sina fordon uppbokade för skolskjutsverksamheten. Att utöka bussflottan för en säsong på fyra månader per år innebär en affärsmöjlighet, men också en ekonomisk risk.⁷ Kan regionen och bussbranschen samverka så att bussflottan på Gotland utnyttjas så effektivt som möjligt?

Nya resenärsgupper och nya besöksmål

Kryssningsrederierna satsar mer och mer på exklusiva aktiviteter ombord på sina fartyg. Exempelvis klättrväggar, skridskobanor, nöjesfält och avancerade vattenrutschbanor. Nu höjer Norwegian Cruise Line ribban ytterligare ett snäpp för vad som är möjligt att integreras i ett fartyg. Det är kryssningskeppet Norwegian Joy som blir först med att erbjuda en racerbana i två nivåer för gokart, enligt rederiet⁸.

Gotlands raukar och stränder är välkända och kan upplevas med bussresa om fartygen stannar fler timmar i hamn.

Foto: Monica Frisk

Genom att erbjuda temaresor skulle attraktionskraften för nya resenärsgupper kunna öka. Vid en workshop med deltagare från Region Gotland, Copenhagen Malmö Port och politiker som Gotlands Busstrafikförening arrangerade i maj 2015, framkom följande idéer om temapaket i kombination med bussresa.

⁷ Intervju med Göran Hult, ordförande i Gotlands Busstrafikförening

⁸ Ny Teknik 2016-04-07, <http://www.nyteknik.se/teknikrevyn/forsta-racerbanan-till-havs-6538608>

Idéer som är väl värda att jobba vidare med:

Tåg & Fika	Vikingabyn
Mat & Dryck	Södra Hällarna
Natur & Ull	Cykla
Golf	Vindkraftsafari
Fåröcenter	

Får är ett av karaktärsdjuren på Gotland. De är viktiga för att upprätthålla det öppna landskapet och för köttet och för sin ull. Temaresor till någon gård med ull skulle kunna erbjudas. Foto: Anna Grönlund

Längre tid iland skapar möjligheter för helt nya upplevelsepaket, där bussresenärerna kan uppleva Gotlands olika kultur- och naturmiljöer. Samtidigt som bokningar av utflykter via internet kommer att öka och fler kryssningsresenärer kommer att ordna sina egna utflykter. Då gäller det att erbjuda hållbara resealternativ även för dem som reser på egen hand.

Ett nytt kryssningsnätverk startade upp den 20 april 2016, under ledning av föreningen Gotlands Besöksnäring. Föreningen avser även att dra igång ett arbete kring hållbarhetsfrågor. Målet är att få en konkret hållbarhetsplan kopplat till kommande kryssningsverksamhet. En spännande vinkel är att Uppsala universitet (med filial i Visby) kommer att forska på samhällsbyggnad och infrastruktur och ha en person knuten till föreningen.⁹ Ett examensarbete har också gjorts under våren med fokus på logistiken i och kring färjetterminalerna¹⁰.

⁹ Intervju med Monica Frisk, vd Gotlands Besöksnäring

¹⁰ Transportlösningar för Visby kryssningskaj av Otto Hedenmo och Pär Enarsson

Raukfältet vid Holmhällar på Storsudret skulle eventuellt kunna utgöra mål för en dagsutflykt för kryssningsresenärer. På vägen skulle ett stopp vid anrika Pensionat Holmhällar eller vid Lars Jonssons museum i Burgsvik kunna passa in. Eller varför inte ta vägen via Hemse och låta kryssningsgästerna uppleva vildhästarna på Lojsta hed? Foto: Yvonne Blombäck

Paketresor och cabotage¹¹

Kryssningsarenan är en internationell verksamhet, med rederier runtom i hela världen. Rederierna jobbar för att ha så fullständiga paket som möjligt redan när kunderna bokar sin resa. Upphandlingar av chartrade turer sker på en öppen marknad och de görs långt innan kryssningsresenärerna anländer till Visby hamn. För mindre bussföretag innebär detta en ytterligare administration, utöver de offentliga upphandlingar av linjetrafik och skolskjuts som de redan idag deltar i. Det samverkansbolag, Gotlandsbuss AB, som hanterar upphandlingar kan här komma att få en ny uppgift om delägarna väljer att vilja delta i rederiernas upphandlingar. Men det finns även andra bolag, som Bergkvarabuss och MK bussresor, som skulle kunna vara med och lägga anbud på paketresor.

Samtidigt är cabotageverksamhet allt vanligare. Det är en helt laglig verksamhet inom EU och innebär att utländska företag kan lägga offerter i andra länder än där de har sitt säte. Det är vanligt att de utländska företagen offererar med lägre anbud än de inhemska och därmed vinner upphandlingarna för paketresor. Bussarna placeras sedan ut för den bokade perioden och beställningstrafiken sköts av helt andra företag än de inhemska bussbolagen.

¹¹ Intervju med Mikael Persson, expert turist- och beställningstrafik Sveriges Bussföretag

Möjligheter och utmaningar

En kraftigt utökad turism innebär stora möjligheter för Gotland. Marknadsföring och turism som bidrar till en levande ö. Där möjligheter finns att utöka säsongen till fler än fyra månader per år. I det arbetet är aktörer utanför bussnäringen avgörande. Turistnäringen lokalt och Region Gotland, men även företag som driver både nuvarande och tillkommande besöksmål är viktiga aktörer för att nya paket och upplevelser ska nå fram till och locka kryssningsresenärerna.

För bussbolagen på Gotland kan en kraftigt ökad efterfrågan på bussturism innebära fler affärer. Samtidigt ställer ökningen krav på att tillhandahålla tillräckligt många fordon för att klara trafiken. Det kräver investeringar på mångmiljonbelopp och det kräver utrymme för uppställning och service.

Cabotage innebär en utmaning då de gotländska bussbolagen inte kan sänka priserna utan att riskera sin lönsamhet och överlevnad. Om något utländskt bussbolag vinner anbud behöver de inkommande bussarna ges tillgång till depåer och uppställningsplatser under turistsäsongen.

Samordning mellan beställningstrafik för kryssningsresenärer och för skolskjutsarna behöver göras för att kunna utnyttja befintlig fordonspark bättre. Under april, maj och halva juni samt halva augusti o hela september kommer det vara svårast att få tag i det antal bussar som behövs, lokalt på Gotland. Skolorna har ännu inte slutat för terminen och turistsäsongen startar upp med högtryck. Det råder också olika kulturer mellan skolvärlden och turistvärlden, med olika regelverk som styr. Under workshopen i maj 2015 klargjordes att viljan finns att överbygga hindren och tänka nytt.

En av de svåraste utmaningarna är att hantera logistiken i hamnen i ett läge då två stora kryssningsfartyg ligger samtidigt i hamn. Om 6 000 resenärer ska av båtarna och vidare på längre utflykt, innebär det att cirka 40 bussar behöver finnas redo. Platser för shuttlebussar behövs också.

Det är en km att gå från kryssningskajen till Donners plats i inre hamn och de flesta vill förmodligen ta en shuttlebuss till centrala delarna, om en tur till centrala Visby står på agendan. Frågan är då om det finns tillräcklig plats för shuttlebussar vid resecentrum och ingår den resan i kryssningspaketet?

En viktig aspekt som lyftes på workshopen i maj 2016, berörde Trafikverkets väg utanför kryssningskajen. Med ett kraftigt ökat kollektivtrafikflöde riskerar vägen att inte räckas till. Ett resultat av workshopen blev att regionens politiker förstod att ett samarbete med Trafikverket behövde komma igång. Nuvarande detaljplan tillåter bygge för trafikändamål och huvudspåret just nu är att möjliggöra en passage över Färjeleden för gångtrafikanter¹².

En anhopning av turister i södra delen av Visby skulle kunna skapa oönskad trängsel så en tanke, som också kom upp i maj 2015, är att ha vandringar som utgår från olika delar av Visby för att fördela trycket. Då skulle kanske även busstationen kunna användas för hämtning och lämning av kryssningsgäster som ska vidare till andra utflyktsmål eller ner till kryssningskajen och fartyget.

Förslag att jobba vidare med

- Fördjupa dialogen med bussbranschen som inleddes våren 2015, i syfte att förutse och undvika svårigheter och målkonflikter kring logistiken och framkomligheten för kollektivtrafiken
- Ny detaljplan för Trafikverkets väg som ansluter till kryssningskajen, behöver färdigställas innan kajen öppnar 2018
- Fördjupa dialogen mellan bussbranschen och Region Gotland avseende målkonflikter och möjligheter för att klara skolskjutsar och en ökad bussturism parallellt
- Utveckla samarbetet med Uppsala universitet för att ta tillvara forskning och ny kunskap
- Satsa på att göra Gotland till ett unikt besöksmål där attraktiva paket skapar nyfikenhet och ökar intresset för kryssningsturism att stanna heldagar på ön mellan anlöpen till storstadshamnarna i Östersjön
- Utveckla Gotlands ekoturism och koppla den till paket med bussturer
- Se över hur den nybyggda busstationen i Visby kan användas för beställningstrafiken kopplat till en ökad turism

¹² Information från Mats Jansson, Region Gotland.

Sveriges Bussföretag

Ett förbund inom **TRANSPORTFÖRETAGEN**

Foto: Anna Grönlund

Sveriges Bussföretag

Ett förbund inom **TRANSPORTFÖRETAGEN**

Sveriges Bussföretag
Transportföretagen
Box 5384
102 49 Stockholm
Besöksadress: Storgatan 19
Telefon: 08 762 71 00
bussinfo@transportforetagen.se
sverigesbussforetag.se

